

- Lewartowski Z. 1996. Waloryzacja awifauny łęgowej doliny górnej Narwi i konieczność jej ochrony. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Roln. 428: ss.123–139. Wydział Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN, Warszawa.
- Lontkowski J. 2007. Kropiatka *Porzana porzana*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). Atlas rozmieszczenia ptaków łęgowych Polski 1985–2004. ss. 171–172. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Lontkowski J. 2009. Kropiatka *Porzana porzana*. W: Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z. (red.). Monitoring ptaków łęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków ptaków objętych Dyrektywą Ptasia, ss. 312–317. GIOŚ, Warszawa.
- Marchowski D., Ławicki Ł., Guentzel S. 2012. Ptaki łęgowe Bagien Rozwarowskich. Ptaki Pomorza 3: 49–59.
- Ryslavy T. 2010. Verstaktes Auftreten der Tüpfelralle *Porzana porzana* im Fruhsommer 2007 in West-Brandenburg. Otis 18: 107–110.
- Schäffer's N. 1999. Habitatwahl und Partnerschaftssystem von Tüpfelralle *Porzana porzana* und Wachtelkönig *Crex crex*. Ökologie der Vögel 21: 1–267.
- Südbeck P., Andretzke H., Fischer S., Gedeon K., Schikore T., Schröder K., Sudfeldt C. 2005. Methodenstandards zur Erfassung der Brutvögel Deutschlands. Radolfzell.
- Taylor P.B. 1996. Family Rallidae (Rails, Gallinules and Coots). In: del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J. (eds). Handbook of the Birds of the World. 3. Hoatzin to Auks, ss. 108–209. Lynx Edicions, Barcelona.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. 2010. (red.). Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. OTOP, Marki.
- Wylegała P., Rosin Z. 2010. Wzrost liczebności kropiatki *Porzana porzana* w Dolinie Środkowej Noteci podczas powodzi w 2010 roku. Ornis Pol. 51: 304–306.

Dominik Marchowski

Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze
Wąska 13, 71-415 Szczecin
dominik@gaja-art.com

Występowanie puszczyka *Strix aluco* na terenie Warszawy w latach 2005–2010

Pierwsze potwierdzone stwierdzenia puszczyka *Strix aluco* na terenie Warszawy pochodzą z lat 50. XX wieku (Pielowski 1957, Pawłowski 1963). W kolejnych dziesięcioleciach informacje o tej sowie gromadzili autorzy dokonujący inwentaryzacji awifauny wybranych obszarów stolicy (Luniak 1980, 1981, 1982, Luniak et al. 1986, Rowiński et al. 1998, Mazgajski et al. 2001). Próbę podsumowania wiedzy o występowaniu puszczyka w Warszawie podjęli Luniak et al. (1964) oraz Ruprecht i Szwagrzak (1988). Pierwsze oceny liczebności oraz zagęszczenia gatunku w skali całego miasta przeprowadził w latach 1983–1984 Jabłoński (1991). Kolejne stanowiska wykryto podczas prac nad Atlasem Ptaków Warszawy w latach 1986–1990 (Luniak et al. 2001, Nowicki 2001).

W niniejszej pracy przedstawiono wyniki prac prowadzonych w latach 2005–2010 mających na celu uaktualnienie i uzupełnienie wiedzy o miejskiej populacji puszczyka oraz porównanie uzyskanych wyników z danymi historycznymi. Badania prowadzono od marca 2005 do listopada 2010 roku w granicach administracyjnych Warszawy (517 km²). Według danych GUS z 2011 r. Warszawę zamieszkuje ponad 1 700 000 osób, a gęstość zaludnienia wynosi 3 309 osób/km². Blisko połowę obszaru stolicy pokrywają tereny zabudowane i dro-

gi, 30% to użytki rolne, a 15% lasy. Pozostały obszar to koryto Wisły i kilkadziesiąt mniejszych cieków i zbiorników wodnych (www.um.warszawa.pl). Największe zwarte kompleksy leśne to Las Kabacki (powierzchnia ponad 9 km²) i Las Sobieskiego (blisko 6 km²). W Warszawie istnieje 12 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni około 18 km², większość obiektów chroni tereny leśne (Wojtatowicz 2005).

W trakcie badań zastosowano wszystkie standardowe metody inwentaryzacji: bierne nasłuchy i stymulację głosową, imitowanie pisku myszy, kontrole skrzynek lęgowych i innych potencjalnych schronień, wywiady z pracownikami cmentarzy, parków, leśnikami, spacerowiczami. W czasie nocnych kontroli używano również lornetki noktowizyjnej (Yukon NVB Pro 2,5×42). Z różną częstotliwością i intensywnością inwentaryzacją objęto większość obszarów potencjalnie zasiedlonych przez puszczyki. Część obiektów kontrolowano kilkakrotnie w każdym roku (Łazienki, Las Kabacki, Las Sobieskiego, Park SGGW i Skarpa Ursynowska), inne przez 2–3 sezony (np. Las Natoliński, Park Saski, Ogród Krasińskich, Zakole Wawerskie). Obszary trudnodostępne, niebezpieczne lub mało atrakcyjne z punktu widzenia puszczyków sprawdzano jednokrotnie, w niektórych przypadkach tylko w ciągu dnia. Obserwacje sklasyfikowano według zmodyfikowanych zasad przyjętych w Polskim Atlasie Ornitologicznym (Sikora et al. 2007):

- gniazdowanie pewne – obecność w terytorium podlotów, jaj lub ich szczątków;
- gniazdowanie prawdopodobne – obecność samców i samic bez potwierdzonego rozrodu;
- gniazdowanie możliwe – wszystkie oznaki obecności niższego rzędu (pojedyncze ptaki w odpowiednim środowisku, wypluwki, pióra); do tej kategorii zaliczono również większość niepotwierdzonych osobiście informacji ustnych.

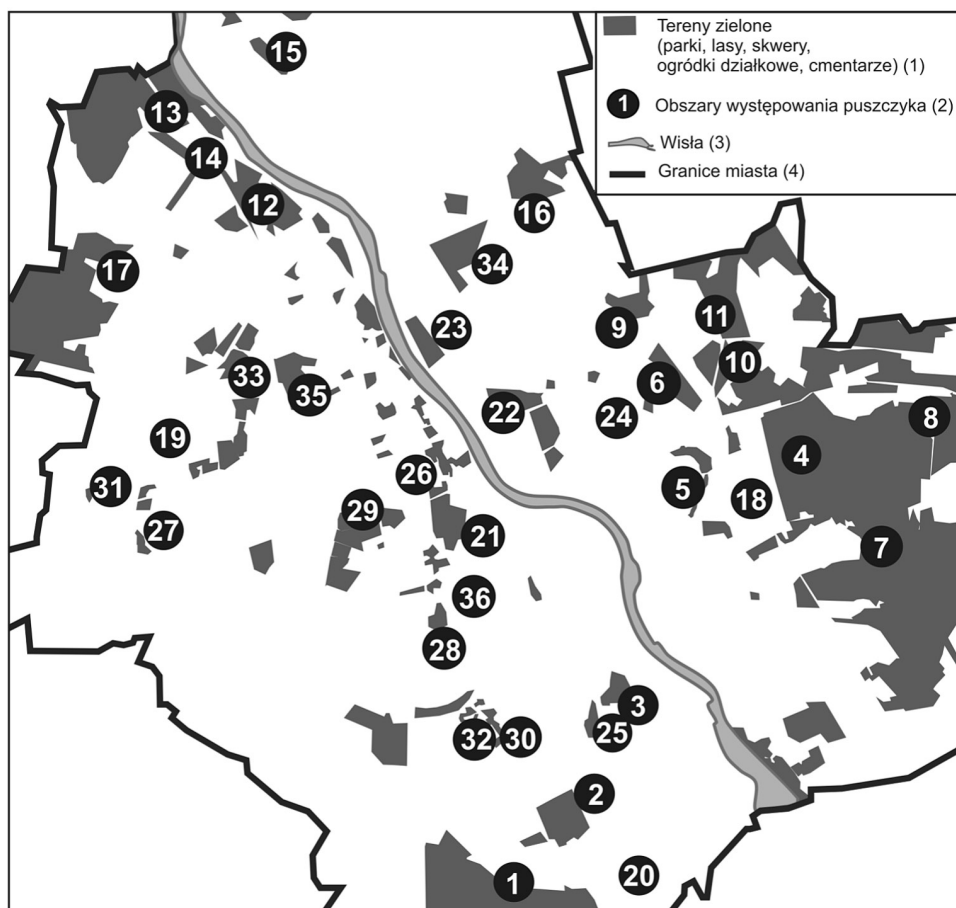
Na terenie badań stwierdzono łącznie obecność 75 par puszczyka. Głównymi ostojami tego gatunku w peryferyjnej części miasta były zwarte kompleksy leśne: Las Kabacki, Las Bielański, Las Sobieskiego. Puszczyki licznie zasiedlały również rozczłonkowane i miejscami silnie zabudowane lasy w Wawrze, Wesołej i Rembertowie. W centrum Warszawy najliczniej gniazdowały w Łazienkach Królewskich (tab. 1, rys. 1), gdzie stwierdzono również najwyższe zagęszczenie (4 pary/km²). W trakcie badań nie potwierdzono obecności puszczyków na 10–15 obszarach, na których w przeszłości wykazywano ten gatunek (przegląd w: Luniak 1964, Ruprecht & Szwagrak 1988, Jabłoński 1991, Goszczyński et al. 1993, J. Goszczyński mat. niepubl., J. Gryz mat. niepubl.): w Parku Saskim i Ogródzie Krasińskich, na cmentarzach Prawosławnym i Wolskim, w okolicach kościoła na Wawrzyszewie, w Parku Kazimierzowskim, na Placu Narutowicza, w Parku Morskie Oko, Parku Wielkopolskim i okolicy, na Placu Politechniki, Placu Przymierza, w nieistniejącym obecnie parku przy ul. Kościuszkowców, w Parku Kaskada oraz w Klasztorze Wizytek. Stwierdzoną w Warszawie liczbę par należy traktować jako minimalną. W trakcie badań w znikomym stopniu penetrowano tereny ogródków działkowych, nie udało się też skontrolować części większych kompleksów wojskowych i rządowych. Mogły zostać również pominięte terytoria zlokalizowane na terenach poprzemysłowych. Trzeba również zaznaczyć, że w literaturze brak danych na temat dokładności metod opartych na stymulacji głosowej. Z doświadczeń zdobytych na najczęściej kontrolowanych obszarach, gdzie znano większość miejsc lęgowych wynika, że stosowanie tej metody może prowadzić do zaniżenia liczebności populacji. Kilkakrotnie, za pomocą lornetki noktowizyjnej obserwowano również puszczyki niewykazujące reakcji na stymulację. Do podobnych sugestii metodycznych skłaniają także wieloletnie badania prowadzone na terenie Nadleśnictwa Rogów (Gryz & Krauze-Gryz w druku). Biorąc pod uwagę powyższe fakty można stwierdzić, że w stolicy występowało od 75 do 85 par tego gatunku, a zagęszczenie wynosiło 1,4–1,6 pary/10 km².

Tabela 1. Liczba par puszczyków stwierdzona na poszczególnych obszarach, z podziałem na kategorie gniazdowania: P – gniazdowanie pewne, Pr – gniazdowanie prawdopodobne, M – gniazdowanie możliwe

Table 1. The number of Tawny Owls recorded in particular areas and their breeding status: P – nesting proven, Pr – nesting probable, M – nesting possible. (1) – number of the area, (2) – name of the area, (3) – breeding status, (4) – total

Numer obszaru (1)	Nazwa obszaru (2)	Kategoria gniazdowania (3)			Razem (4)
		P	Pr	M	
1	Las Kabacki, Park Kultury, Ogród Botaniczny PAN	6		2	8
2	Las Natoliński, Park Natoliński	2	1		3
3	Rezerwat Morysin	1			1
4	Las Sobieskiego	2	2		4
5	ZPK Zakole Wawerskie	1			1
6	Rez. Olszynka Grochowska		1		1
7	Pozostałe Lasy w Wawrze	1	2	3	6
8	Lasy Gminy Wesola			4	4
9	Las Kawęczyn			1	1
10	Rez. Kawęczyn		1		1
11	Pozostałe lasy i tereny wojskowe w Rembertowie	1	1	2	4
12	Las Bielański, Las Lindego, okoliczne tereny zielone	2	1	1	4
13	Las Młociński, Park Młociński	1	1	1	3
14	ZPK Dęby Młocińskie i okolice	1	1		2
15	Lasy Białołęki			3	3
16	Las Bródno			1	1
17	Las Bemowo			2	2
18	Osiedle Anin		1		1
19	Osiedle Przyjaźń			1	1
20	Okolice Powsina			1	1
21	Łazienki Królewskie, Park Agrykola, Ogród Botaniczny UW, teren BOR	4			4
22	Park Skaryszewski		1		1
23	ZOO, Park Praski		1	1	2
24	Park im. płk. Jana Szypowskiego			1	1
25	Park Wilanowski	1			1
26	Park marsz. E. Śmigłego-Rydza, Park Ujazdowski	1	1		2
27	Park Kombatantów			1	1
28	ZPK Arkadia, Park Królikarnia	1			1
29	ZPK Park SGGW, Pole Mokotowskie Cm. Żołnierzy Radzieckich			1	1

Numer obszaru (1)	Nazwa obszaru (2)	Kategoria gniazdowania (3)			Razem (4)
		P	Pr	M	
30	Rez. Skarpa Ursynowska, Park SGGW, skarpa w okolicy Wolicy	1	1		2
31	Fort Chrzanów			1	1
32	Fort Służew	1			1
33	Fort Bema, Las na Kole			1	1
34	Cmentarz Bródnowski	1			1
35	Kompleks cmentarny na Powązkach		1	1	2
36	Klasztor przy ul. Teresińskiej			1	1
Razem (4)		28	17	30	75

Rys. 1. Rozmieszczenie obszarów zasiedlonych przez puszczyka w Warszawie (numery obszarów zgodnie z tabelą)

Fig. 1. Distribution of the areas inhabited by the Tawny Owl in Warsaw. Areas numbered as in Table 1. (1) – green areas (parks, forests, squares, allotment gardens, cemeteries), (2) – areas of the Tawny Owl occurrence, (3) – Vistula river, (4) – city boundary

Porównanie liczebności z obecnej inwentaryzacji z danymi literaturowymi (Jabłoński 1991) wskazuje na wzrost liczebności puszczyka w Warszawie. Jabłoński (1991) oszacował populację na 40–60 par, a trend liczebności jako wzrostowy, natomiast Luniak et al. (2001) ocenili wielkość populacji na 50–80 par lęgowych a trend liczebności jako spadkowy. Ze względu na różnice metodyczne trudno bezpośrednio porównywać uzyskane wyniki. Dane Jabłońskiego (1991) oparte były w znacznej mierze na ekstrapolacji (inwentaryzacją objęto połowę miasta). Autorzy Atlasu Ptaków Warszawy (Luniak et al. 2001) podali zaś bardzo szeroki przedział liczebności. Dodatkowo w ciągu ostatnich dwudziestu lat powierzchnia administracyjna Warszawy zwiększyła się o około 33 km².

Brak współczesnych stwierdzeń na kilkunastu stanowiskach wskazuje na wycofanie się gatunku ze znacznych obszarów miasta. Trudno jednoznacznie zinterpretować dawne obserwacje puszczyków z ul. Foksal, ul. Dolnej i okolic Dworca Wschodniego (Ruprecht & Szwarzak 1988). Ponieważ miały one miejsce w zwartej zabudowie w centrum miasta istnieje duże prawdopodobieństwo, że nie funkcjonowały tam terytoria puszczyków a zarejestrowano ptaki, które przypadkowo znalazły się na tym terenie, na przykład w czasie dyspersji.

Konkludując, można przyjąć, że populacja puszczyka w Warszawie jest stabilna lub wykazuje niewielki spadek, zwłaszcza w centralnej części miasta. Fakt ten może mieć związek ze spadkiem liczebności wróbla *Passer domesticus* (Węgrzynowicz 2006), które stanowiły główny pokarm puszczyków w centrum stolicy (Goszczyński et al. 1993). Kolejnym czynnikiem może być nadmierna „pielęgnacja” zadrzewień w parkach, na cmentarzach oraz fortach, co skutkuje ograniczeniem dostępności miejsc gniazdowych. Do niekorzystnych zjawisk należy zaliczyć zmniejszanie się powierzchni lasów, np. wycięcie części Lasu Sobińskiego, postępująca wycinka lasów wzdłuż Wisły, systematyczne przekształcanie prywatnych działek leśnych na budowlane. Z mapy znikają również kolejne obszary zielone położone w centrum Warszawy, np. Skwer im. Rodziny Fijewskich.

Autorzy serdecznie dziękują: Maciejowi Fuszarze, Sebastianowi Juszeko, Tomaszowi Kałamarzowi, Grzegorzowi Lesińskiemu, Arkadiuszowi Mikołajewskiemu, Annie Miłoszewskiej, Elżbiecie Murawskiej, Maciejowi Połusznemu, Łukaszowi Rejtowi, Andrzejowi Różyckiemu, Adamowi Tarłowskiemu, Michałowi Wasilewskiemu oraz wszystkim anonimowym osobom, które przekazały informacje o warszawskich puszczykach. Prosimy również o wszelkie informacje korygujące lub uzupełniające przedstawiony w niniejszej pracy stan wiedzy. Inwentaryzacja puszczyka przeprowadzona została w ramach pracy doktorskiej realizowanej pod kierunkiem Ś.P. prof. Jacka Goszczyńskiego.

Summary: Occurrence of the Tawny Owl *Strix aluco* in Warsaw in 2005–2010. Inventory of the Tawny Owl *Strix aluco* was carried out in 2005–2010 in the whole area of Warsaw with the use of standard methods. Its aim was to assess abundance and density of the species in question. In total, 75–85 breeding pairs were recorded with density of 1.4 to 1.6 pairs/10 km². In comparison to results of earlier studies abundance of the Tawny Owl in Warsaw seems to be stable or to slightly decrease (especially in the city center). Decrease in the number of its prey (the House Sparrow *Passer domesticus*) and increasing urbanization affect size of the studied population negatively.

Literatura

- Goszczyński J., Jabłoński P., Lesiński G., Romanowski J. 1993. Variation of in the diet of Tawny Owl *Strix aluco* L. along an urbanization gradient. *Acta Ornithol.* 38: 223–228.
- Gryz J., Krauze-Gryz D. w druku. Występowanie sów Strigiformes na terenie Leśnego Zakładu Doświadczalnego SGGW w Rogowie (środkowe Polska). *Sylwan* (w druku).
- Jabłoński P. 1991. Rozmieszczenia puszczyka *Strix aluco* w Warszawie. *Acta Ornithol.* 26: 31–38.

- Luniak M. 1980. Birds of allotment gardens in Warsaw. *Acta Ornithol.* 17: 297–319.
- Luniak M. 1981. The birds of the park habitats in Warsaw. *Acta Ornithol.* 18: 335–374.
- Luniak M. 1982. Ptaki rezerwatu Las Bielański w Warszawie. *Ochr. Przyr.* 44: 219–243.
- Luniak M., Kalbarczyk W., Pawłowski W. 1964. Ptaki Warszawy. *Acta Ornithol.* 8: 175–285.
- Luniak M., Jabłoński P., Marczak P. 1986. Ptaki parku Łazienki Królewskie (Warszawa) w latach 1954–1984. *Acta Ornithol.* 22: 23–50.
- Luniak M., Kozłowski P., Nowicki W., Plit J. 2001. Ptaki Warszawy 1962–2000. IGiPZ PAN, Warszawa.
- Mazgajski T.D., Rejt Ł., Chromy M., Podlacha F. 2001. Stan i zmiany awifauny rezerwatu „Las Bielański” w Warszawie. *Parki Nar. Rez. Przyr.* 20: 27–41.
- Nowicki W. 2001. Ptaki śródmieścia Warszawy. MiZ PAN, Warszawa.
- Pawłowski W. 1964. Awifauna parku Skaryszewskiego w Warszawie. *Prz. Zool.* 7: 273–284.
- Pielowski Z. 1957. Ptaki w parku Łazienkowskim w Warszawie. *Chrońmy Przyr.* 13: 34–41.
- Rowiński P., Nowakowski J.K., Kowalski M. 1998. Zespół ptaków lęgowych „Rezerwatu im. Króla Jana Sobieskiego” w Warszawie. *Kulon* 3: 75–87.
- Ruprecht A.L., Szwagrzak A. 1988. Atlas rozmieszczenia sów *Strigiformes* w Polsce. *Studia Naturae (Seria A)* 32: 1–153.
- Sikora A., Rodhe Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Węgrzynowicz A. 2006. Changes in numbers of the house sparrow (*Passer domesticus*) and tree sparrow (*Passer montanus*) in Warsaw, Poland, during 1971–2006. *International Studies on Sparrows* 31: 13–26.
- Wojtatowicz J. (red.) 2005. *Warszawska Przyroda – Obszary i Obiekty Chronione*. Biuro Ochrony Środowiska Urzędu M. St. Warszawy, Warszawa.

Jakub Gryz

Zakład Ekologii Lasu, Instytut Badawczy Leśnictwa
Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn
j.gryz@ibles.waw.pl

Dagny Krauze-Gryz

Samodzielny Zakład Zoologii Leśnej i Łowiectwa, Wydział Leśny, SGGW
Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa
Dagny.Krauze@wl.sggw.waw.pl

Drugie stwierdzenie mewy różowej *Rhodostethia rosea* w Polsce

W dniu 14.04.2012 podczas liczenia ptaków zimujących na Zatoce Gdańskiej zaobserwaliśmy dorosłą mewę różową *Rhodostethia rosea*. Ptak był obserwowany na plaży, na wybrzeżu Zatoki Gdańskiej na Wyspie Sobieszewskiej (Gdańsk, woj. pomorskie) podczas żerowania pośród wyrzuconych przez morze resztek roślinnych. Był on mało płochliwy i dał się podejść na niewielką odległość (fot. 1). Mewa różowa przebywała w tym miejscu do 18.04.2012 przemieszczając się wzdłuż plaży morskiej Wyspy Sobieszewskiej.

Ptak wielkością był zbliżony do mewy małej *Hydrocoleus minutus*, lecz jego ubarwienie było odmienne. Dziób był czarny i krótki. Ubarwienie niewielkiej i krągłej głowy było śnieżno białe z czarnym okiem i ciemnym przyciemnieniem przy oku. Na karku zaznaczały się nieliczne ciemne piórka będące zaczątkiem wykształcania się czarnej obroży występującej w szacie godowej. Wierzch ciała był popielaty, pierś zaś lekko różowa, ale nie tak intensywnie jak w szacie godowej. Lotki były nieco bardziej szare niż grzbiet z wyraźnym zaczernie-